

Стеблюк Світлана Василівна,

ORCID ID: 0000-0002-2827-6805

доктор педагогічних наук

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ НА ЗАСАДАХ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

TRAINING OF MASTERS OF PHYSICAL THERAPY, ERGOTHERAPY ON THE BASIS OF STUDENT-CENTRICISM

У статті розкрито шляхи реалізації студентоцентризму як базового принципу у підготовці магістрів із фізичної терапії, ерготерапії. З'ясовано, що студентоорієнтоване навчання трактується як підхід до організації освітнього процесу, що передбачає заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу. Це передбачає виконання низки завдань, з-поміж яких – добірка технологій навчання за суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками педагогічної діяльності, що спрямовані на особистість. Студентоцентризм як педагогічна категорія є комплексним поняттям, що включає організаційні, педагогічні, методичні засади.

Розкрито студентоорієнтоване навчання у процесі викладання дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи» для магістрів з фізичної терапії, ерготерапії. Студентоорієнтоване навчання розглядаємо як таке, що спрямоване на реалізацію складових професійної компетентності, в основі яких знання, практичні уміння, навички, цінності, самоосвітня діяльність, що здійснюються на засадах педагогіки партнерства. Закцентовано увагу на застосуванні інноваційних методів викладання: особистісно-орієнтованих, професійно-інтегрованих, інтерактивних, діалогово-комунікативних, дистанційних, проєктних.

Освітній процес у ЗВО традиційно здійснюється у формі лекційних, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи студентів. Сучасні комп'ютерні технології, нові засоби навчання дають можливість їх модернізувати, удосконалити інноваційними методами, що посилять студентоорієнтоване навчання. Наведено приклади застосування окремих методів викладання на заняттях з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи».

Визначено, що формування цінностей у здобувачів вищої освіти є процесом комплексним й системним, що здійснюється як в аудиторному навчанні через обов'язковий та вибірково-компоненти, так й позааудиторній діяльності.

Ключові слова: студентоорієнтоване навчання, освітній процес, магістр із фізичної терапії, ерготерапії, методи викладання, професійна компетентність.

The article reveals ways of implementation of student-centered learning as a basic principle in the preparation of Masters in physical therapy and occupational therapy. It was found out that student-oriented learning is interpreted as an approach to the organization of the educational process, which involves encouraging higher education seekers to play the role of autonomous and responsible subjects of the educational process; creation of an educational environment focused on meeting the needs and interests of those seeking higher education, in particular, providing opportunities for the formation of an individual educational trajectory; building the educational process on the basis of mutual respect and partnership between the participants of the educational process. This involves the performance of a number of tasks, among which is a selection of learning technologies for subject-subject relationships between participants of pedagogical activities aimed at the individual. Student-centered learning as a pedagogical category is a complex concept that includes organizational, pedagogical, and methodical principles.

Student-oriented learning in the process of teaching the discipline 'Pedagogy and psychology of higher education' for Masters in physical therapy, occupational therapy has been revealed. We consider student-oriented education as the one that is aimed at the realization of the components of professional competence, which are based on knowledge, practical skills, values, self-educational activities carried out on the basis of partnership pedagogy. Emphasis is placed on the application of innovative teaching methods: personal-oriented, professionally integrated, interactive, dialogic-communicative, distance, project-based.

The educational process in higher education institutions is traditionally carried out in the form of lectures, practical, laboratory work, independent work of students. Modern computer technologies, new teaching tools make it possible to modernize them, improve them with innovative methods that will strengthen student-oriented learning. Examples of the application of certain teaching methods in classes on the discipline 'Pedagogy and psychology of higher education' were given.

It was determined that the formation of values of students of higher education is a complex and systematic process, which is carried out both in classroom training through mandatory and selective components, and in extracurricular activities.

Key words: student-oriented learning, educational process, Master's degree in physical therapy, occupational therapy, teaching methods, professional competence.

Постановка проблеми. Реформування вищої освіти в Україні передбачає дотримання студентоцентризму як базового принципу організації освітнього процесу. У Законі України «Про вищу освіту» студентоорієнтоване навчання трактується як підхід до організації освітнього процесу, що передбачає: заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу [9]. Це передбачає виконання низки завдань, з-поміж яких – добірка технологій навчання за суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками педагогічної діяльності, що спрямовані на особистість. Сучасні Стандарти вищої освіти України включають у переліку загальних та фахових компетентностей реалізацію студентоцентризму як важливої складової у досягненні результатів навчання. На основі Стандартів складаються освітньо-професійні програми. Освітньо-професійна програма «Фізична терапія» за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія, що є в центрі нашого дослідження, спрямована на «підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних, інтегрованих в європейський науковий простір фахівців з фізичної терапії, спроможних здійснювати реабілітаційну програму з різним контингентом населення, вирішувати оздоровчі проблеми й завдання діяльності за умови оволодіння системою умінь і компетенцій, що визначені цією програмою на рівні самостійної наукової творчості та дослідницького пошуку» [8]. Вискокваліфікований фахівець фізичної терапії, ерготерапії за спеціалізацією «Фізична терапія» повинен володіти сучасними технологіями у межах галузі, бути креативним і здатним приймати рішення у непередбачуваних ситуаціях. Це можливо здійснити за умови упровадження студентоорієнтованого навчання у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студентоцентризм як педагогічна категорія знайшла відображення у працях низки науковців (А. Ільченко, І. Зязюн, К. Клименко, В. Кремень, А. Семенкова, Н. Сосницька та ін.). Ураховуючи

компетентнісний підхід у сучасній освіті, Н. Сосницька, С. Глікман вважають, що «компетентність з позиції студентоцентризму – це особлива форма особистісного буття людини в діяльності, продукт цілісної, а не «знанневої» освіти. Особливістю компетентісно зорієнтованої освіти відносно традиційної є її якісно інші властивості: вона обов'язково суб'єктозорієнтована, діяльнісна, надпредметна. Студент у такому процесі спрямований не тільки на оволодіння окремими предметами, а й на власний розвиток, становлення себе як професіонала, на свідоме моделювання та реалізацію власного майбутнього» [6]. Сьогодні ще існують суперечності між традиційним й інноваційним підходом до освітнього процесу. Означена проблема вказана у статті «Проблеми й суперечності студентоцентрованого навчання в сучасній українській вищій школі» колективом авторів [5]. На їх погляд, «викладачі вже мусять відійти від позиції роботи в аудиторії з уніфікованим підходом до викладання, потрібно виявляти сильні й слабкі місця кожного студента з метою створення необхідного творчого середовища для максимальної реалізації та створення необхідних умов для індивідуальної траєкторії розвитку всіх студентів» [5, с.286]. Таким чином, означене питання є актуальним у межах наукових розвідок.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування шляхів реалізації студентоцентризму як базового принципу у підготовці майбутніх магістрів із фізичної терапії, ерготерапії. Завдання: розкрити зміст поняття «студентоорієнтоване навчання» та шляхи реалізації його у процесі викладання дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи».

Виклад основного матеріалу. Студентоцентризм як педагогічна категорія є комплексним поняттям, що включає організаційні, педагогічні, методичні засади. У першу чергу, ми наголошуємо на дотриманні організаційно-методологічних заходів, що передбачають «упровадження активного навчання через застосування нових форм подачі матеріалу, гнучке застосування педагогічних методів і компетентнісний підхід. Активна освітня діяльність студента – це, перш за все, нові форми, методи й засоби навчання, що спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності в процесі оволодіння навчальним

матеріалом. Передбачається, що використання такої системи методів спрямоване, головним чином, не на подання викладачем готових знань, їх запам'ятовування та відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знаннями та вміннями у процесі активної розумової та практичної діяльності. Для підвищення ефективності навчання доцільним є застосування гармонійного поєднання класичних традиційних методик та прогресивних новітніх технологій із оригінальними дидактичними формами забезпечення навчального процесу; регулярне оцінювання й коригування способів подачі матеріалу та педагогічних методів. Система студентоцентрованого навчання дає змогу перейти від оцінки якості, заснованої на дотриманні нормативів, до системи оцінки за результатами; розробити механізм зворотного зв'язку зі студентами» [2].

Вивчаючи проблему студентоцентрованого навчання, І. Бойчук, Г. Козаченко формулюють такі рекомендації щодо його дотримання:

1) застосовувати підбір і створення під час навчального процесу ситуацій, у яких вирішуються завдання різного характеру й рівня складності. Такі завдання можуть передбачати залучення партнерами і студентів, і викладачів (обрання форм та змісту модульного контролю); суб'єктне залучення студентів у варіативний за змістом, інструментальними характеристиками й підсумковими процедурами навчальний процес (обрання дисциплін за вибором та пропозиції щодо змін у програмі вибіркових дисциплін); рефлексивна взаємодія викладача та студента; упровадження інноваційних форм навчання, самостійних і творчих видів робіт (створення проєктів, аналіз ситуацій, участь у конференціях, диспутах тощо);

2) з метою аналізу індивідуально-психологічних особливостей викладачів та їх подальшого набуття педагогічної компетентності організувати регулярну діагностику стилю педагогічного спілкування, внести до тематичних планів перепідготовки й підвищення кваліфікації викладачів вивчення питань змісту та структури стилю педагогічного спілкування;

3) проводити психологічну роботу, засновану на принципах клієнтоцентрованого підходу для формування у викладачів таких психологічних якостей, як: здатність до емпатії і розуміння людей; гнучкість, оперативно-творче мислення; вміння використовувати зворотний зв'язок у спілкуванні; здатність управляти собою; вміння прогнозувати можливі педагогічні ситуації; здатність до педагогічної імпровізації;

4) проведення психологічної роботи з групами студентів для розкриття їх творчого потенціалу та нормалізації психологічного стану. Регулярно проводити анкетування про оцінку якості викладання, організації та здійснення освітнього процесу і його можливих змін допоможуть виявити моменти, які потребують подальшого вдосконалення [2, с. 189].

Нами досліджується студентоорієнтоване навчання у процесі викладання дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи» для магістрів з фізичної терапії, ерготерапії. Студентоорієнтоване навчання ми розглядаємо як таке, що спрямоване на реалізацію складових професійної компетентності, в основі яких знання, практичні уміння, навички, цінності, самоосвітня діяльність, що здійснюються на засадах педагогіки партнерства.

Отже, ми включаємо у це поняття й самоосвітню діяльність. Л. Серєда формулює поняття «самоосвітня компетентність майбутніх фахівців з фізичної терапії» як якісну інтегральну характеристику, що поєднує здатність особистості здійснювати самоосвітню діяльність у галузі фізичної терапії, ерготерапії та ціннісні установки і прагнення до самоосвіти в цій галузі [4, с. 7]. Ефективний розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки, на думку автора, забезпечують педагогічні умови: опанування майбутніми фізичними терапевтами, ерготерапевтами технік тайм-менеджменту, рефлексивних прийомів та методів роботи з інформацією, поширення спеціалізованих відкритих освітніх ресурсів, керування самостійною роботою майбутніх фізичних терапевтів, ерготерапевтів у процесі професійної підготовки, розробку індивідуальних програм професійної підготовки (у межах неформальної освіти рекомендації до вибору варіативних дисциплін, опанування окремих технік, відвідування тренінгів в контексті обраної спеціалізації у професійній галузі тощо).

У процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії ми зацентрували увагу на застосуванні інноваційних методів викладання, що забезпечать, на наш погляд, студентоорієнтоване навчання. Дисципліна «Педагогіка та психологія вищої школи» є тим обов'язковим компонентом в Освітньо-професійній програмі спеціальності, яка передбачає: а) викладання у нових умовах; б) набуття студентами практичних умінь для науково-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти. З-поміж сучасних методів навчання виділяємо: особистісно-орієнтовані,

професійно-інтегровані, інтерактивні, діалогово-комунікативні, дистанційні, проєктні.

Дотримуємося думки Ю. Бистрової, що «нині в освітньому середовищі інноваційно-комунікаційних технологій основою навчання повинні стати цілісні моделі освітнього процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення. ... Особливої актуальності набули концепції проблемного та інтерактивного навчання, пов'язаного з використанням комп'ютерних систем. Під час такого освітнього процесу студент може комунікувати з викладачем он-лайн, вирішувати творчі, проблемні завдання, моделювати ситуації...» [1, с. 29].

Безперечно, освітній процес у ЗВО традиційно здійснюється у формі лекційних, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи студентів та ін. Проте сучасні комп'ютерні технології, нові засоби навчання дають можливість їх модернізувати, удосконалити інноваційними методами, що посилять студентоорієнтоване навчання. Наприклад, лекції будь-якого виду можуть супроводжуватися (у вступній, основній чи заключній частинах у залежності від освітньої мети) педагогічними диктантами, завданнями-павутинками, методичними калейдоскопами, проблемними міркуваннями, аналізом фрагменту відеосюжету тощо. Практичні ж заняття у своїй структурі можуть містити методи-дослідження, діалогово-комунікативні, побудову ментальних карт, проєктів тощо. Проілюструємо окремі методи викладання.

Наше дослідження підтверджує, що метод дискусії є одним із найважливішим у системі студентоорієнтованого навчання у проведенні як лекційних, так й практичних занять. Набуваючи інтегральної, загальних та фахових компетентностей, магістр має можливість сформулювати власне бачення проблеми.

Як приклад, у процесі проведення практичного заняття на тему «Застосування традиційних та інноваційних методів навчання у ЗВО» з дисципліни «Педагогіка та психологія вищої освіти» здобувачам вищої освіти пропонується проблема для дискусії. Її зміст: дослідниця М. Вітомська у статті «Сучасні підходи до ерготерапії дітей з розладами аутистичного спектра», провівши аналіз науково-методичної літератури, зазначає, що «діяльність в ерготерапії підрозділяється на повсякденну активність (особиста гігієна, прийом їжі, одягання, спілкування, мобільність), продуктивну діяльність (домашні обов'язки, отримання освіти, професії) та дозвілля (гра, хобі, відпочинок)»

[3, с. 8]. Завдання для дискусії: як впливає спілкування на здоров'я такої дитини й людини взагалі. Презентуйте модель спілкування із дитиною з розладами аутистичного спектру.

Метод «кейс-стаді» надає можливості викладачеві поєднати теоретичний й практичний аспекти у вивченні педагогічної проблеми; його називають ще й комбінованим. Це метод вирішення конкретних ситуацій, що формує у здобувачів вищої освіти критичне мислення, розвиває здібності приймати нестандартні та оригінальні рішення, навчає аналізувати широке коло інформації, розвиває ініціативність. Підкреслимо, що кейси відрізняються від проблемних завдань – завдання має здебільшого одне рішення, кейси мають кілька рішень і безліч альтернативних шляхів, що призводять до нього.

Тема практичного заняття «Стратегії (моделі) вирішення конфліктних ситуацій у міжособистісних відносинах». Завдання: з'ясувати, з чим пов'язана криза студентського віку. Побудувати орієнтовну модель свого «Я» з орієнтацією на майбутнє.

Презентація навчального матеріалу виокремлюється нами як інноваційний метод навчання як у закладах ЗСО, так й у ЗВО. Презентація формує у здобувачів вищої освіти вміння «згортання інформації», «деталізації інформації», «створення інфографіки, таблиць, діаграм, схем» тощо. Можемо сказати, що ці вміння лежать в основі професіограми фахівця з фізичної терапії та ерготерапії.

Інтеграція в європейську освітню спільноту з урахуванням національних українських традицій спрямовує нас на формування у магістрів загальнолюдських та демократичних цінностей. Уважаємо, що реалізація педагогічних умов, «гуманізація освітнього середовища закладу вищої освіти, використання засобів народної педагогіки у вихованні загальнолюдських цінностей студентської молоді» [7] – сприятимуть цьому. Формування цінностей є процесом комплексним й системним, що здійснюється як в аудиторному навчанні через обов'язковий та вибірково-компонентний, так й у позааудиторній діяльності здобувача вищої освіти.

Висновки. Таким чином, нами з'ясовано зміст поняття «студентоорієнтоване навчання» та шляхи реалізації його у процесі викладання дисципліни «Педагогіка та психологія вищої школи».

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у добірці квазіпрофесійних вправ та завдань у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*. № 1(4) 2015. С. 27–33.
2. Бойчук І., Козаченко Г. Реалізація студентоцентрованого навчання як сучасної парадигми освітнього процесу закладів вищої та фахової передвищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021 № 2(106). С. 182–193.
3. Вітомська М. Сучасні підходи до ерготерапії дітей з розладами аутистичного спектра. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2021. Том 6. № 2(30). С. 7–12.
4. Середа Л.В. Розвиток самоосвітньої компетентності майбутніх бакалаврів з фізичної терапії, ерготерапії у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 теорія і методика проф. освіти ; МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А.С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. 22 с.
5. Совгиря С.М., Винник Н.І., Задворнова Г.П. Проблеми й суперечності студентоцентрованого навчання в сучасній українській вищій школі. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/17974/1/Studentocentrychne_navchannia.pdf.
6. Сосницька Н., Глікман С. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. URL: <http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2017/05/Sosnitska.pdf>.
7. Сівак Н.А. Умови виховання загальнолюдських цінностей студентів закладів вищої освіти. *Молодий вчений*. № 7.1(71.1). липень, 2019 р. С. 75–80.
8. Освітньо-професійна програма «Фізична терапія» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія за спеціалізацією 227.01 Фізична терапія галузі знань 22 Охорона здоров'я. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/35396>.
9. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 156-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.